

מיקודית בספרות שאלון 8281

מותאם למיקוד תשפ"ו – 2026

קבוצת שירה ב'

© כל הזכויות שמורות לרחל בן דוד

2018

אין לשכפל, להעתיק, לצלם או לאחסן,
בכל דרך או אמצעי אלקטרוני אחר,
כל חלק שהוא מספר זה.

ט.ל.ח.

מהדורה 2 – ספטמבר 2025

תוכן עניינים

3	0.1. הקדמה על המיקודית.....
6	0.2. על הבחינה.....
6	0.3 מבנה הבחינה בספרות – מיקוד תשפ"ו.....
7	0.4 אידך עונים על שאלה בספרות?
10	פרק 1: שירה - שירים קבוצה ב'.....
10	1.1 מבוא שירת ימי הביניים
12	1.2 יְשָׁנָה בְּחִיק גְּלֻדוֹת / רבי יהודה הלוי.....
39	1.3 הכניסיני תחת כנפך / ח.נ ביאליק
75	1.4 ימים לבנים / לאה גולדברג
88	1.5 עוד חוזר הניגון / נתן אלתרמן
101	1.6 השחיניים / אגי משעול
113	1.8 על חופש היצירה בעידן הלאומי / סלמאן מצאלחה
119	1.9 איתקה / קונסטנדינוס קוואפיס
132	פרק 2: סיפור קצר.....
132	2.1 סיפורי ש"י עגנון - האדונית והרוכל
173	2.1.1 שאלות חזרה – סיפורי עגנון
175	2.2 סיפור עברי מהמחצית הראשונה של המאה עשרים - העיוורת / יעקב שטיינברג
216	2.3 סיפור עברי מהמחצית השנייה של המאה ה-20 - חיזו בטטה / סמי ברדוגו
240	2.4 סיפורים מתורגמים - חג מולד אחד /טרומן קפוטה
281	2.5 שאלות כלליות – סיפור קצר
292	פרק 3: דרמה.....
292	3.1 המחזה הקלאסי והמודרני: מבוא
303	3.2 אנטיגונה
366	פרק 4: רומאן ונובלה - 1984 / ג'ורג' אורוול.....
416	4.1 שאלות כלליות – רומן ונובלה.....
424	פרק 5: יצירה שלא נלמדה.....
424	5.1 סיפור שלא נלמד
440	8.2 שיר שלא נלמד.....

0.1. הקדמה על המיקודית

שלום לך!

חשוב לקרוא הקדמה זו כדי להבין איך לעבוד עם המיקודית ולקבל את התמונה הברורה ביותר לגבי מבנה הבחינה.

מיקודית זו כוללת את החומר הנדרש לשאלון 8281 לפי מועד הבחינה בשנה בה נקנתה. המיקודית מתעדכנת לפי תוכנית הלימודים מדי שנה, ולכן, מדי שנה יש בה שינויים.

במיקודית ניתן למצוא כל מה שצריך כדי ללמוד לבגרות, מ 0 ל 100:

- סיכומים של היצירות הספרותיות.
- ניתוחים של הטקסט.
- ביאור מילים קשות בשירים.
- שאלות חזרה על כל יצירה עם תשובות לדוגמה.
- אסטרטגיות לפיצוח שאלות.
- מילון מונחים ספרותי עם מגוון אמצעים אומנותיים נפוצים.

לפני שמתחילים ללמוד, חשוב לי להבהיר כמה נקודות בנוגע למיקודית:

1. מורכבות ולא קביעות חד משמעיות

לפעמים כשקוראים את החומר יש תחושה שיש סתירות. בספרות אין תשובה נכונה או ניתוח נכון או חד משמעי. במיקודית ניסיתי לתת מגוון אפשרויות ניתוח, ולהראות את הדרך. בבגרות עצמה, כמו במתמטיקה, אי אפשר לתת רק קביעה או תשובה סופית. צריך להראות את הדרך, את הסיבות וההוכחות בטקסט לקביעה שלכם. אי אפשר להגיד: "היא עצובה", צריך להוכיח מדוע, תוך שימוש באמצעים האומנותיים.

2. חזרה זו הטמעה

המיקודית חופרת. אני אומרת את זה מראש 😊 : חזרה זו הטמעה. כאשר חוזרים על אותו רעיון במילים שונות במקומות שונים, הוכח כי הוא נקלט טוב יותר. בנוסף, אני חוזרת על אותו החומר במקומות שונים בנייתו היצירה כדי להראות את ההקשרים של הנושא בנקודות שונות.

3. תשובות לשאלות

בסוף כל פרק הוספתי תשובות אפשריות לחלק מהשאלות. בחרתי את השאלות המורכבות יותר, אלו שאין להן תשובה ברורה בנייתו שעשיתי והן דורשות חשיבה.

לעיתים יש תשובות נוספות שמתקבלות בנוסף לתשובות אלו, ולכן אלו רק הצעות לפתרון.
כתבתי אותן בנקודות כי הפירוט המלא נמצא במיקודית עצמה.

4. אלוהים בפרטים

בשאלות הברורות אתם נשאלים על נקודות ספציפיות בחומר. שימו לב על מה נשאלתם, ומה נדרש מכם לענות.
אין צורך לתאר תקציר של כל עלילת היצירה (כי בודקי בחינות הברורות מכירים אותה), ואין צורך לצטט מסיפורים, מחזות ורומנים.
כן צריך לתאר את הסצינות **הרלוונטיות** לתשובה שלכם.

5. ללמוד את כל המיקודית

תוכנית הלימודים בספרות מורכבת מאוד. יש מבחר ענק של יצירות ונושאים.
כדי להקל עליכם, אני עשיתי את הבחירה בשבילכם. לכן, **יש ללמוד את כל המיקודית**. אני בחרתי את היצירות הנדרשות על פי ההרכב שנדרש ע"י משרד החינוך.

6. אישור רשימת היצירות

כל מי שרכש את המיקודית קיבל במייל רשימת יצירות.
את הרשימה הזו יש לשלוח למדריכה ארצית לספרות של משרד החינוך, נירה הראל.
nira-ha@zahav.net.il
יש לשלוח לה את הרשימה **בקובץ וורד**.
ברשימה יש יצירות שלא למדתם כי הם ירדו במיקוד קורונה. זה בסדר, אין צורך ללמוד אותן.
כדי לאשר את הרשימה יש לשלוח **רשימה מלאה**, ולכן הן מופיעות שם.
לאחר שנירה חותמת ומאשרת, **יש להדפיס את הרשימה ולהביא אותה איתכם לבחינה**.
הרשימה מצורפת למחברת הבחינה שלכם.

מטרת רשימת היצירות:

- משרד החינוך מוודא שלמדתם את הרכב היצירות הנכון ולא פספסתם אף יצירה.
- במהלך הבחינה: שתוכלו להיזכר אילו יצירות למדתם ולעשות סדר.
- בעת הבדיקה, לאפשר לבדוק לראות אילו יצירות למדתם.

7. קריאת היצירות עצמן

במיקודית יש תקציר של היצירות. אמנם הוא מפורט, אבל אין תחליף לקריאת היצירות עצמן.
לכן חשוב להשקיע את הזמן בקריאה לא רק של המיקודית אלא גם של יצירות המקור.

8. שגיאות דפוס והתנצלות

חשוב לי להתנצל מראש שלעיתים יש שגיאות דפוס. אנחנו עושים כל מאמץ כמובן שלא יהיו שגיאות כאלה, אך הן נובעות מאופי המיקודית. **המיקודית היא ספר חי ומתעדכן**: אנחנו מעדכנים את הספר כל שנה ולעיתים אף לאורך השנה: מוסיפים שאלות בגרות ופתרונות, מחדדים נקודות שעולות, מתאימים למסמכי ההנחיות של המפמ"ר וכו'. בשל העדכונים התכופים, ולמרות שאנו קוראים את המיקודית מספר פעמים לפני הפרסום, יש לעיתים עדיין שגיאות דפוס. אז אנחנו מתנצלים מראש ותמיד שואפים לשפר ולהשתפר.

9. גישה לאיזור אישי באתר

לאחר הרכישה קיבלתם מייל בו יש שם משתמש וססמה לאיזור אישי באתר של רחל בן דוד. **חשוב לוודא כי יש לכם את הקוד ואתם יכולים להיכנס לאיזור זה**. ייתכן שהמייל הגיע לספאם, ואם עדיין אתם לא מוצאים אפשר לשלוח לנו מייל לכתובת rachelbd.center@gmail.com ונעזור. באיזור האישי ניתן למצוא:

- מיקוד של משרד החינוך
- עותק רשימת היצירות שיש לשלוח לנירה הראל.
- הודעות חשובות שמשרד החינוך מפרסם מעת לעת.
- חלק מהיצירות שיש לקרוא לבגרות.
- טיפים למענה על הבגרות בספרות.
- חומרים נוספים שאנחנו נפרסם אם יש צורך.

10. Rachel Ai

בנוסף למיקודית, אנו מפתחים מערכת חדשנית שתלווה אותך בלמידה ותסייע לך להתכונן לבחינת הבגרות בספרות. מה המערכת תדע לעשות?

- **פתרון שאלות**: משאלות בכיתה ועד שאלות מבחינות בגרות קודמות, על פי רשימת היצירות במיקודית שלנו.
 - **בדיקת תשובות שלכם**: אחרי כתיבת התשובה, המערכת תבדוק אותה עבורך.
 - **משוב מפורט ומיידי**: מה עשית טוב, מה חסר, ועל מה כדאי לשים דגש כדי להשתפר.
- המערכת מבוססת על המיקודיות שלנו, התואמות את הדרישות של משרד החינוך, ובודקת תשובות בדיוק לפי הכללים והדרישות של בחינת הבגרות בספרות.

כשהמערכת תעלה נשלח לך מייל עדכון, ותתווסף גם גישה ישירה באיזור האישי שלך. בהצלחה!

0.2. על הבחינה

0.3 מבנה הבחינה בספרות – מיקוד תשפ"ו

שימו לב! מבנה זה נכון ליום פרסום המיקודית.

ייתכן כי משרד החינוך יפרסם הקלות נוספות וישנה את חוקי

המענה בשל המצב במדינה.

יש להתעדכן באיזור האישי!

1.4 יחידות לימוד – (70% הערכה חיצונית, מתוך 2 יח"ל)
הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
ג. פרק ראשון — שירה (שירת ימי הביניים, שירי ביאליק, שירת המאה ה-20)
ד. פרק שני — סיפור קצר
ה. פרק שלישי — דרמה
ו. פרק רביעי — רומאן ונובלה

יש לבחור בשלושה פרקים ולענות על השאלות לפי ההנחיות בכל פרק.
בבחינה אין פרק חובה.
(כל פרק בחירה – 34 נקודות).

עליך לענות על השאלות בפרקים השונים לפי ההוראות בכל פרק.

- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) לנבחנים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בתשובות שונות.
(4) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה). רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

0.4 איך עונים על שאלה בספרות?

אחד הקשיים הגדולים יותר בספרות הוא לא הבנת את החומר אלא הבנת שאלות הבגרות. לא תמיד קל לענות על השאלות האלו. למה? כי הן לא תמיד מוצגות בצורה שקל לנו להבין מה רוצים מאיתנו. בנוסף, לרוב יש בהן תת שאלות שיש לשים אליהן לב. **להבין שאלה = להצליח לענות עליה**

שאלה לדוגמה הלקוחה מפרק הרומאן:

הסבר את הגורמים למתחים או למחלוקות בין דמויות ברומאן שלמדת. כיצד מתחים או מחלוקות אלה מניעים את עלילת הרומאן ומסייעים בבניית משמעותו? הסבר והדגם את דבריך.

איך נתמודד עם השאלה:

1. סמנו את מילות ההוראה בשאלה ומספרו אותן.
2. סמנו במרקר את מילות השאלה וכתבו לעצמם מה צריך לעשות: לדוגמה: **הסבר** – להרחיב בפירוט. **הדגם** – לכתוב מספר דוגמאות ממקומות שונים בעלילה.
3. בדף טיוטה, או על דף הבחינה, רשמו לכם בנקודות (לא משפטים שלמים!!!) מילות מפתח, דוגמאות ושלושה אמצעי עיצוב מרכזיים שתמצאו להשתמש בתשובה. לדוגמה: גורמים למתחים או למחלוקות בין דמויות ברומאן – הירשל מול אימו צירל, אנלוגיה ניוודית בין בלומה לבין מינה, סמל התרנגול, מוטיב הבית, דוגמאות – סצינת השיגעון של הירשל ותהליך החזרה לשגרה.
4. חשוב לכתוב תמיד את משמעות היצירה.
5. שימו לב שאתם עונים על מה שביקשו מכם, לא פחות ולא יותר. לא צריך "למרוח" או לחזור על דבריכם כדי לקבל את כל הנקודות, אלא לכתוב תשובה עשירה המתייחסת בצורה מעמיקה ליצירה הנידונה.
6. הקפידו על מבנה התשובה: פסקת פתיחה המכילה את שם היצירה שם המחבר ותקציר ענייני במיוחד, גוף התשובה, פסקת סיכום המכילה מסקנה עקרונית שלכם בעקבות הדיון.
7. הקפידו לכתוב בשפה ברורה, ולא לחזור על דבריכם לאורך התשובה.

חוק ה 3 – יש להציג ולהסביר 3 אמצעי עיצוב מרכזיים בתשובה.

הערה:

חשבו על המורה בעת כתיבת התשובה. הוא צריך לבדוק מאות מבחנים. ככל שתשובתכם תהיה מסודרת יותר, כך יהיה קל יותר לבדוק את המבחן, ואולי המורה יהיה במצב רוח טוב. הקפידו על חלוקה לפסקאות, רווחים בין חלקי השאלה, ואם אפשר אז מספור חלקי השאלה.

אנסין – ניתוח שיר או סיפור שלא נלמד

- הקדישו זמן לפרק האנסין, התמודדו איתו כשאתם עירניים ובעלי סבלנות לגלות בטקסט שכבות של משמעות.
- קראו את הטקסט ואת השאלה הנלווית אליו פעמיים לפחות, ושאלו את עצמכם מה המשמעות של הטקסט? מה היה חשוב ליוצר להדגיש?
- השתמשו בפרטים הנמסרים בשאלה, לעתים פרטים אלה יכולים לעזור להבנת משמעות היצירה.
- השתדלו לאתר בטקסט אמצעי עיצוב – מוטיב פרט או חפץ שחוזר על עצמו ותורם למשמעות היצירה, מטאפורה דימוי או האנשה.
- הקפידו לשלב בתשובתכם דיון באמצעי העיצוב.
- שאלות אפשריות לפענוח משמעות היצירה: מה הסיטואציה המתוארת? מיהו הדובר? מה המצוקה שלו? איזה שינוי או תהליך עובר עליו לאורך הטקסט?

מילות הוראה : כל מילת הוראה מכוונת לסוג אחר של מהלכי ביצוע בכתיבת התשובה.

מילת ההוראה	משמעות מילת ההוראה	מהלכי ביצוע
הצג	כתיבת פרטי התוכן של הפעולה/אירוע לפי הנדרש בשאלה, תוך התייחסות לתהליך המתואר ביצירה יש לפרט את הדברים בסדר הגיוני למשל – הצג את הביקורת בסיפור מאת עגנון שלמדת	דוגמא: בסיפור "פרנהיים" מאת עגנון מופיעה ביקורת ביחס לחברה הבורגנית, ולאופן בה היא שופטת את פרנהיים שחזר מן השבי. החברה הבורגנית שופטת את האדם על פי מעמדו הכלכלי ותפקודו, ומתעלמת מצרכיו הרגשיים.
הסבר	ביאור או פירוש לנושא, תוך ניתוח האירוע/התהליך מבחינת הסיבות התוצאות וההשפעות. דוגמא – הסבר כיצד הביקורת נבנית במהלך הסיפור	יש להתמקד בתיאור המפגש בין פרנהיים לבין שטיינר, תוך הבלטת קור הרוח של שטיינר אל מול האהבה של פרנהיים לאינגה. כמו כן, יש לדון במפגש האחרון בין פרנהיים לאינגה אהובתו, שם הוא מבין שעליו לוותר עליה והוא נותר בודד בעולם.
דון	התייחסות מלאה לסוגיה העולה מהיצירה – כלומר להראות אצ המורכבות הקיימת ביצירה על ידי כמה נקודות מבט שונות זו מזו. דוגמא לשאלה – (חורף, 2016) "אח קטן הוא סיפור המתאר תהליך שתחילתו בשכול ובכישלון וסיומו בתיקון. דון בטענה זו, והסבר כיצד תהליך זה מעוצב בסיפור".	יש להתבסס על הקביעה הנתונה בשאלה ולבסס אותה על ידי דוגמאות נקודתיות מהסיפור כמו – תיאור הטראומה של ניסו אל מול התנהגותו השונה בסיטואציה עם חני לקראת סיום הסיפור. יש להמחיש את השינוי שחל בניסו לאורך הסיפור, בעקבות עיבוד הטראומה הכרוכה באובדן אחיו, ולצד החוויה שעליו להפנים את הכאב ולהמשיך הלאה.
נמק/ בסס	ביסוס דעה או טענה המוצגת בשאלה על סמך התהליך הנפרש ביצירה באמצעות דוגמאות רלבנטיות	
הדגם	לכתוב דוגמאות מהיצירה הממחישות את המשמעות של היצירה או התהליך שעובר הגיבור	יש לשים לב לעולם לא לתאר את העלילה בשלמותה, או לספר אותה באופן כרונולוגי בדיוק מה קורה אחרי מה. אלא, יש לבחור דוגמאות ספציפיות הממחישות בצורה הטובה ביותר את דרישות השאלה הנתונה ואת כוונתך

בבחינה בספרות, יש להקפיד להשתמש בתשובות באמצעים רטוריים (אמצעים אמנותיים או אמצעי עיצוב) ותרומתם למשמעות היצירה. גם אם לא כתוב בשאלה באופן מפורש, יש להשתדל להכניס שלושה אמצעי עיצוב.

פרק 1: שירה - שירים קבוצה ב'

1.1 מבוא שירת ימי הביניים

המשוררים פעלו בתקופת ימי-הביניים – תקופה המתייחסת למאה ה-5 לספירה עד המאה ה-15 לספירה. באופן ספציפי יותר, אפשר להתייחס במיוחד למאות ה-9 – 13 לספירה. תקופה זו זכתה לשם "תור הזהב של יהודי ספרד", משום שהיהודים חוו תקופה של שגשוג ופריחה מבחינה אומנותית, כלכלית ותרבותית.

בתקופה זו, כתיבת השירה הייתה דומה לזו שאנו מכירים גם היום וכללה בתים, דובר, נמען וכן הלאה. יחד עם זאת, צריך להכיר מושגים מסוימים שאפיינו את כתיבת השירה של אותה תקופה:

- **מבנה השיר: כל שורה בשיר מוגדרת כבית אחד שלם.** כלומר, בשיר "ישנה בְּחִיק וְלָדוֹת" יש 5 בתים, כשכל שורה מוגדרת כבית. בהתאם לכך, גם כאשר מדובר בשיר ארוך כמו "הַיָּם בְּיָמֵי וַיִּבְנֶךָ" ובו יש 15 שורות, כל שורה מוגדרת בית ולכן השיר מורכב מ-15 בתים.

= שורה

- **מבנה הבית:** כל בית בנוי מ-2 חלקים שונים, כאשר ביניהם מפריד פסק – " / ".
 1. **דלת: חלקו הימני של הבית.**
 2. **סוגר: חלקו השמאלי של הבית.**
- **סוגי השירים:** כאשר עובדים עם שיר מתקופת ימי-הביניים, חשוב לעשות הבחנה בין שני סוגים מרכזיים:
 1. **שירת קודש:** שירים בעלי אופי דתי מובהק. בשירים אלה, יש כוונה להכניסם לתוך התפילה ולהקל על הזיכרון של המתפללים. ידברו לרוב על נושאים קדושים – קרבה לה' לדוגמא, התמקדות בחשיבות של קיום מצוות.
 2. **שירת חול:** שירים שבהם האופי הדתי לא בא לידי ביטוי בצורה בולטת. בטקסטים אלה, יש כוונה להציג את יכולתו של המשורר או לעורר הנאה אצל השומעים. הנושאים בהם עוסקים הטקסטים האלה יכולים להתמקד בנושא היין, הטבע, האהבה, הקינה וכן הלאה.

בתקופה זו כתיבת השירה כללה אמצעים אומנותיים שאנו מכירים גם היום – למשל, חזרה, ניגוד, מטאפורה וכן הלאה – אך גם אמצעים אומנותיים שאפיינו באופן ספציפי את תקופת ימי הביניים:

- **חרוז בריח:** הכוונה לחרוזה זהה בסופם של כל סוגרי השיר.
- **תפארת הפתיחה:** העברת המסר של כלל השיר באופן תמציתי ומעניין כבר בבית א'. פעמים רבות, הפתיחה תהיה עוצמתית מאוד הודות לריבוי אמצעים אומנותיים וחרוזה בין הדלת והסוגר של הבית הראשון.
- **תפארת החתימה:** העבר המסר של כלל השיר באופן תמציתי ומעניין בבית האחרון. גם פה, סביר להניח שיהיו אמצעים אומנותיים רבים.
- **שיבוץ מקראי:** שימוש בתנ"ך והצבת המילים שבמקרא בתוך הטקסט של השיר.
- **צימודים:** מילים המקיימות מכנה משותף בולט ברמת הצליל שלהן, אך נבדלות ברמת המשמעות שלהן. הצימודים השונים מעידים על כושר כתיבתו של המשורר ומקשטים את הטקסט. ישנם מספר צמודים עיקריים המופיעים בשירת ימי-הביניים:

דוגמה	הבדל	דמיון	
"ומתולדות ימים פְּיָמִים יְסַעְרוּ" (ישנה בחיק ילדות) יָמִים – יום, תקופת זמן פְּיָמִים – כמו מקורות מים	משמעויות שונות	זהות צלילית	צמוד שלם
"נְעוּרִים פְּנְעוּרֹת נְנְעָרוּ" (ישנה בחיק ילדות) השורש: נ.ע.ר. נְעוּרִים – תקופת חיים פְּנְעוּרֹת – סיבי פשתן נְנְעָרוּ – עפו ברוח	משמעויות שונות	דמיון צלילי משום שהשורש זהה	צמוד גזרי
"צִיּוֹן בְּחֶבֶל אֲדוּם וְאֲנִי בְּכַבֵּל עֲרָב" (לבי במזרח) "בְּחֶבֶל – בְּכַבֵּל"	משמעויות שונות	זהות צלילית	צמוד שונה-אות
"כָּל צִיץ חֲדָשׁ לְזֶמֶן חֲדָשׁ" (כתנות פסים) חֲדָשׁ – new חֲדָשׁ – מתייחס לאביב	משמעויות שונות	אותיות זהות, ניקוד שונה	צמוד שונה-תנועה

כדאי לשים לב לאנשים שפעלו בתקופת ימי-הביניים. אנשים אלה עסקו בכתיבת שירה ופעמים רבות גם בתחומים נוספים.

השירה נחשבה באותה התקופה לסימן היכר של אדם משכיל ובעל מעמד ולא רק ככישרון אומנותי. במקרים מסוימים, היו יהודים שנהנו מהגנה של אנשים עשירים שסיפקו להם את כל צרכיהם, וכך יכלו להפנות את זמנם ללימודים וכתיבת שירה.

1.2 ישנה בחיק ילדות / רבי יהודה הלוי

סוגר

ישנה בחיק ילדות, למתי תשפבי! / דעי פי נעורים פנעורת ננערו!
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן בצפרים/ אשר מרסיסי לילה תנערו.
דאי כדרור למצא דרור ממעלך/ ומתולדות ימים פינים יסערו.
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד/ נשמות אשר אל טוב ה' נהרו!

דלת

סוג השיר

זהו פיוט שנקרא "רשות לנשמת" ואותו קוראים לפני תפילה שנקראת "נשמת כל חי" שמתפללים בתפילות שחרית של ימי-חג ושבטות. בפיוט המתפלל מבקש מהאל רשות לקרב את הנשמה שלו אליו.

מכאן אנו יודעים כי מדובר **בשיר קודש**. סוג שיר זה מתאפיין ב**עיסוק באפסות האדם**: הרעיון שהאדם הוא נחות וזמני לעומת האל הנצחי והכל-יכול. יחסי הכוחות הללו אמורים לעודד את האדם לשאוף להתקרב אל האל.

בנוסף, יש נושא נוסף שעולה מתוך הטקסט ומתאים לשירי קודש והוא **העולם הבא**: ביהדות מאמינים שהחיים על האדמה הם זמניים והמטרה היא להכין את הנפש לקראת העולם הבא שהוא נצחי.

משמעות השיר

הדובר פונה אל נפשו בלשון נקבה ומבקש ממנה **בדרכים שונות להכין את עצמה לקראת המעבר לעולם הבא**. הוא מבקש ממנה לעזוב את מה שקשור לעולם החומרי (כמו נעורים), כדי שהיא תוכל להתקרב אל מה שחשוב באמת: **העולם הרוחני**. כדי להשיג זאת, עליה לקיים מצוות, לעבוד את האל ולטהר את נשמתו.

מבנה וחריזה

כל בית מחולק ל**דלת וסוגר** וביניהם פסק.

יש **אקרוסטיכון** בשיר: האות הראשונה בכל בית מרכיבות את שמו של המשורר: **י.ה.ו.ד.ה.**. האקרוסטיכון עוזר למתפלל לזכור את התפילה בלי להתבלבל בין השורות, כיוון שהוא יודע באיזה צליל מתחילה השורה הבאה בתפילה. בנוסף, בגלל שהשיר מופיע בסידור תפילה זוהי דרכו של המשורר לחתום על שירו.

פירוש השיר

בית א

יְשִׁנָּה בְּחִיק יְלָדוֹת, לְמַתִּי תִשְׁכְּבִי! / דְּעִי כִּי נְעוּרִים פְּנְעוּרֹת נִנְעָרוּ!

בית א' מציג את הדמויות בהן עוסק השיר: הדובר פונה אל נשמתו ומבקש ממנה להתעורר.

דלת הבית

הדובר פונה **ישירות** אל דמות נשית: נפשו. הוא נוזף בה על כך שהיא ישנה. זוהי **האנשה**: הנפש היא לא יצור חי והיא לא יכולה לישון. הוא מתאר את הנפש שלו כפסיבית ורוצה לעודד אותה להתעורר ולשנות את מצבה.

הדובר אומר **כי הנפש ישנה "בְּחִיק יְלָדוֹת"**. יש כאן **מטאפורה** המתארת את הנפש כמו ילד בחיק אימו, הילדות ביהדות היא זמן שבו עדיין לא עושים עבודה רוחנית ומצוות בצורה מלאה, לכן היא מקום שאפשר לנוח בו, זהו זמן בו אפשר להתעסק בעשייה לא חשובה. התרדמה של הנפש היא מצב שצריך להפסיק אותו: אי אפשר להישאר בילדות, אלא צריך להתעורר ולהתבגר, ליצור שינוי.

יש גם **שאלה רטורית**: **"לְמַתִּי תִשְׁכְּבִי!"**. הדובר לא מצפה שהנפש תחזיר לו תשובה ותעדכן אותו מתי היא מתכוונת לקום. זו דרך נוספת לעודד את הנפש להפסיק את התרדמה הרוחנית. בשאלה זו יש גם שיבוץ מקראי ממשלי ו' פסוק ט': **"עַד-מָתִי עָצַל תִּשְׁכְּבִי"**. במקרא, זו הפצרה של אב בבנו לצאת מהעצלות ולהתחיל לפעול, דבר דומה עושה דובר השיר בבית זה.

המטרה של דלת בית א' היא **לעורר את המודעות של הנפש למצב הקיים**: יש מצב פסול של תרדמה רוחנית וצריך להפסיק אותו.

סיכום דלת בית א':

הדובר פונה באופן ישיר אל דמות נשית – נפשו. הדובר נוזף בנפשו על כך שהיא ישנה ומעודד אותה להתעורר מהפאסיביות שהיא נמצאת בה			
מטאפורה: "בְּחִיק יִלְדוּת". הילדות היא תקופה בה עדיין לא עושים עבודה רוחנית.	שאלה רטורית: "לְמַתִּי תִשָּׁפְּבִי!". הדובר מנסה לעורר את הנפש הרדומה ונוזף בה.	האנשה: "יִשְׁנָה" הנפש ישנה, מקבלת תכונות אנושיות.	שיבוץ מקראי ממשלי: "לְמַתִּי תִשָּׁפְּבִי!" שני הדוברים דורשים ממישהו לשנות את מצבו.

סוגר הבית

הסוגר נפתח **בלשון ציווי:** "דְעִי". הדובר שוב מנסה לעודד את הנפש לקום ולפעול ברגע זה כדי לשנות את מצבה: להפסיק את התרדמה הרוחנית שבה היא נמצאת ולהתקרב לאל.

בהמשך הסוגר, הדובר משתמש ב**צמוד גזרי:** "נְעוּרִים פְּנְעוּרָת נְנְעָרוּ!". שלושת המילים נגזרות מהשורש נ.ע.ר. ובכל פעם המשמעות משתנה. הדובר מלמד את נפשו כי תקופת הנעורים בה האדם צעיר ורענן, היא תקופה זמנית שיכולה לעוף ברוח כפסולת הפשתן (סיבי הפשתן עפים ברוח). התקופה יכולה לעבור מבלי שנשים לב לכך.

המטרה היא להדגיש את הזמניות של הנעורים ושל עולם החומר: לא מדובר במשהו נצחי ולכן אין טעם להשקיע בו, עדיף להתמקד בעולם הרוח. טענה זו מודגשת גם באמצעות כ' הדימוי המופיעה בצמוד הגזרי: "נְעוּרִים פְּנְעוּרָת נְנְעָרוּ" – הדובר טוען כי הנעורים הם כמו פסולת הפשתן משום ששניהם זמניים ולכן חסרי חשיבות.

הדגשה נוספת אפשר למצוא באמצעות **סימן הקריאה:** "!" – ההדגשה מלמדת עד כמה השינוי שהדובר מבקש מנפשו דחוף עבורו ועד כמה הוא רוצה שהיא תתעורר ותשנה את דרכיה.

שיבוץ מקראי – "לְמַתִּי תִשָּׁפְּבִי!". בבית א' משובצות מילים מתוך משלי ו' 9: "עַד-מַתִּי עָצַל תִּשָּׁפֵב; מַתִּי, תִּקְוִי מִשָּׁנְתָּךְ". שני הדוברים דורשים ממישהו לשנות את מצבו, להפסיק את ההתנהגות הפסיבית ולהתחיל להיות פעיל. בפסוק המקראי, הדובר פונה אל האיש העצל, ואילו הדובר בשיר פונה אל נפשו.

סיכום סוגר בית א':

הדובר משווה בין תקופת הנעורים לפסולת הפשתן שעפה ברוח, שניהם לטענתו חסרי חשיבות.		
דימוי: "כְּנִעוֹרֶת נִנְעָרִי". הנעורים חולפים במהרה כמו זרעי פשתן העפים ברוח	צימוד גזרי: נ.ע.ר. נעורים – תקופת נעורים. נעורת – פשתן. ננערו – עפים ברוח	לשון ציווי: ריבוי סימני קריאה, "דעי". המטרה היא לנזוף בנפש להתעורר

בית ב'

הִלְעֵד יָמֵי הַשְּׁחָרוֹת: קוֹמֵי צְאֵי, / רְאֵי מְלֹאכֵי שִׁיבָה בְּמוֹסָר שְׁחָרוֹ,

בבית ב' הדובר מסיף לנשמתו הרוחנית כי עליה להתעורר כי הגוף הפיזי מזדקן עם הזמן.

זלת הבית

הבית השני נפתח **בשאלה רטורית** במטרה להעביר את המסר כי ימי השחרות לא ימשכו לנצח ומדובר בתקופה זמנית ולכן גם חסרת חשיבות.

למילה "השחרות" יש פירוש כפול:

1. "שחר": בוקר. הכוונה היא לשלב הראשון של חיים.
 2. "שחור": הצבע הכהה. הכוונה לתקופה בחייו של האדם ששערו עדיין בצבע בשחור ועוד לא הלבין מזקנה.
- בשני המקרים, המסר המועבר מהדובר לנפש לא משתנה: **הנעורים חולפים, הם אינם נשארים.**

בהמשך הבית אפשר למצוא שוב **לשון ציווי:** "קוֹמֵי צְאֵי" ובתחילת סוגר הבית "רְאֵי". כמו בבית א', גם כאן המטרה היא לזרז את הנפש לעשות שינוי באמצעות שינוי ההתנהגות ושינוי תפיסת המחשבה של הנפש: הנפש רוצה להישאר בעולם החומר של הנעורים אך הדובר מנסה להבהיר לה שאלו דברים חולפים ויש להשקיע בעולם הרוחני.

יש כאן **חזרה משולשת** שמעצימה ומדגישה את הזירוז. זהו **במספר טיפולוגי** ומטרתו להדגיש את **הדחיפות** שבהבנה זו.

יש שימוש ב**שיבוץ מקראי**: "הִלְעֵד יָמֵי הַשְּׁחָרוֹת?". בית ב' משבץ מילים מתוך קהלת י"א 10:

"הִילָדוֹת וְהַשְּׁחָרוֹת, הֶבְלִי".

גם מגילת קהלת מפחיתה מהמשמעות של עולם החומר משום שהוא זמני ולכן חסר חשיבות. לעומת זאת, האל הוא נצחי וכל-יכול ולכן יש לדבוק בו.

הדובר בפסוק המקראי מתאר את תקופת הנעורים של האדם באמצעות המילה "הַבֵּל" – חסר חשיבות. גם הדובר בשיר מתאר את תקופת הנעורים בדרך זו ומרחיב את דבריו לגבי כל עולם החומר. המטרה בשיבוץ המקראי היא לחזק את הטענה של הדובר. כלומר, המסר שלו נשען על קהלת ולכן הוא מרגיש שהוא צודק ויכול להמשיך לעודד את נפשו לשנות את דרכה.

סיכום דלת בית ב':

הדובר מפציר בנפש שימי הנעורים חולפים במהרה, ולכן עליה להתעורר. הוא משתמש בלשון ציווי כדי לזרז את הנפש		
שאלה רטורית: "הַלְעַד יָמֵי הַשְּׁחָרוֹת?" ימי הנעורים חולפים במהרה.	מטאפורה: "יָמֵי הַשְּׁחָרוֹת". ימי הנעורים מתוארים דרך שימוש בצבע השחור של השיער, צבע המסמל נעורים.	שיבוץ מקראי מקהלת: "הַלְעַד יָמֵי הַשְּׁחָרוֹת?" שני הדוברים מתארים את תקופת הנעורים ועולם החומר כהבל, דבר לא חשוב.

סוגר הבית

"מִלְאָכֵי שִׁיבָה": יש כאן שימוש במטאפורה. עד עכשיו הדובר הזהיר את נפשו שהנעורים לא יימשכו לנצח. עכשיו, הדובר מוצא חיזוק לטענתו באמצעות "מִלְאָכֵי שִׁיבָה": זהו ביטוי מטאפורי לפיו הדובר מתאר את הזקנה באמצעות שיערות שיבה. כלומר, השערות הלבנות משמשות בתפקיד של שליחים הבאים לבשר על בואה של הזקנה והן מוסרות לנפש שהנעורים אכן לא נמשכים לנצח.

הדובר מפנה את תשומת ליבה של נפשו אל שערות השיבה כי הן ההוכחה לכך שכלל שהזמן חולף, כך החומר, הגוף, חולף איתו. בדרך זו, שערות השיבה מטיפות מוסר.

יש ניגוד בין הדלת לסוגר: "הַשְּׁחָרוֹת – שִׁיבָה". דלת הבית מתארת אדם צעיר ששערות ראשו שחורות, סוגר הבית מתאר אדם שעל ראשו יש שערות שיבה לבנות. הצבעים המנוגדים (שחור לעומת לבן), מייצגים את הניגוד שיש בין תחילתם וסופם של החיים: אדם צעיר לעומת אדם זקן. הניגוד מוכיח את המסר שהדובר מקפיד להעביר לנפשו: החומר (הגוף) הוא זמני.

הטפת המוסר לא נעשית מתוך רוע או כעס. זהו שיבוץ מקראי מתוך משלי י"ג 24: "חֹשֶׁךְ שֶׁבָטוֹ, שׁוֹנֵא בָנוּ; וְאֶהְבּוּ, שְׁחָרוּ מוֹסֵר".

בפסוק זה, ניתן לראות שהאב המטיף מוסר לבן עושה זאת מתוך אהבה ומשום שהוא רוצה בטובת בנו. לעומת זאת, אב שלא מטיף מוסר לבנו ומחסיר ממנו חינוך, הוא למעשה אב שאינו אוהב את ילדיו ואינו מגלה אכפתיות כלפיהם.

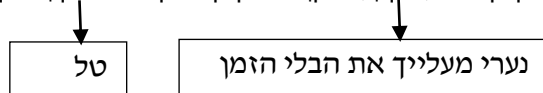
גם הדובר בשיר מבקש לחנך את נפשו ולכן הוא מטיף לה מוסר. מדובר במעשה שנובע לא מכעס, אלא מאהבה, מעשה שאמור לעזור לנפש לשנות את דרכה.

סיכום סוגר בית ב':

הדובר מסביר את הטענה שהעלה בדלת בית ב' – שערות השיבה מטיפות לנשמה שהגוף הוא זמני והרוח היא נצחית, ולכן הנעורים הם זמניים		
ניגוד: שחרות לעומת שיבה. נעורים לעומת זקנה, צבע שחור לעומת צבע לבן.	שיבוץ מקראי ממשלי: גם הדובר בשיר מבקש לחנך את נפשו ולכן הוא מטיף לה מוסר, כמו בסיפור המקראי	מטאפורה: "מלאכי שיבה". זו מטאפורה לשערות שיבה שמוצגות כמלאכים (מילה נרדפת לשליחים) המבשרים על בואה של הזקנה.

בית ג'

והתנערי מן הזמן כצפירים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.

הבית מתמקד בעידוד של נפשו לפעול פעולות של ממש, ולא רק להתעורר מהתרדמה הרוחנית.

דלת הבית

גם בית זה נפתח בלשון ציווי: "והתנערי". שגם מטרתה היא לזרז את הנפש לעשות שינוי.

מיד לאחר מכן מופיע דימוי באמצעות כ' הדימוי: "כצפירים". הדובר יוצר דמיון בין הציפורים והנפש משום ששתיהן יכולות לעשות את פעולת ההתנערות, ההרחקה של משהו מהגוף. כמו שהציפורים מרחיקות מעצמן את טל הבוקר, כך הנפש צריכה להרחיק מעצמה את כל מה שקשור בטפל, בחומר. הדובר למעשה קורא לנפשו להרחיק מעצמה את כל מה שלא יעזור לה להכין את עצמה לעולם הבא.

סיכום דלת בית ג':

הדובר מזרז את הנפש להתנער מהבלי הזמן והעולם הזה כפי שהציפורים עושות		
לשון ציווי: "והתנערי". הדובר משתמש בלשון ציווי כדי לזרז את הנפש להתעורר.	דימוי: "כצפירים". כפי שציפורים מנערות את הטל מעליהן, הנפש צריכה לנער את העולם החומרי.	המשמעות: הדובר רוצה שהנפש תתעורר ותנער מעצמה את החומר.

סוגר הבית

"אשר מרסיסי לילה יתנערו" – סוגר הבית ממשיך את הדימוי שהופיע בדלת הבית, אבל הפעם הוא מסביר אותו. בדלת הבית הופיע הדימוי עצמו וניתן לזהות אותו באמצעות כ' הדימוי. בסוגר הבית הדובר מפרט כיצד הנפש והציפורים דומות האחת לשנייה.

הציפורים מתנערות מהטל והנפש צריכה להתנער מהזמן. זהו דיבור **מטאפורי** המתאר את העולם החומרי באמצעות הזמן. השעות והדקות נגמרות וחולפות וכך גם העולם החומרי כולו. אם הציפורים יוכלו להרחיק מעצמן את הטל הן יוכלו לעוף, הכנפיים שלהן יוכלו לתפקד. באותה דרך, **אם הנפש תרחיק את עצמה מהעולם החומרי, היא תוכל להתמקד בעולם הרוחני ולהתקרב לאל.**

סיכום סוגר דלת ג':

הדובר דורש מהנפש להתנער מהחומר שהוא הזמן, כפי שהציפורים מנערות את הטל החומרי מעל גופן		
מטאפורה: תיאור העולם החומרי באמצעות הזמן.	צימוד גזרי: נ.ע.ר. הציפורים מנערות מגופן את הטל, כפי שהנפש צריכה להתנער מהחומר והזמן.	מוטיב הציפור: הציפור היא מוטיב החוזר בבית ג'.

מבט על – בית ג'

השורש נ.ע.ר.

כאשר מסתכלים על בית ג' בשלמותו, ניתן לראות את הקשר בין הדלת לסוגר באמצעות המילים הפותחות וסוגרות את הבית: **"וְהַתְּנַעֲרִי – יְתַנַּעֲרוּ"**. זוהי **חזרה על השורש נ.ע.ר.** שהופיע בפעם הראשונה כבר בבית הראשון של השיר: **"נְעוּרִים פְּנְעוּרְתִּי נְנַעֲרוּ"**. החזרה על השורש מתקשרת לתקופה של הנעורים בה האדם עדיין צעיר. ניתן לראות גם קשר לנעורת (=הפסולת), העולם החומרי שהנפש צריכה לסלק מעצמה.

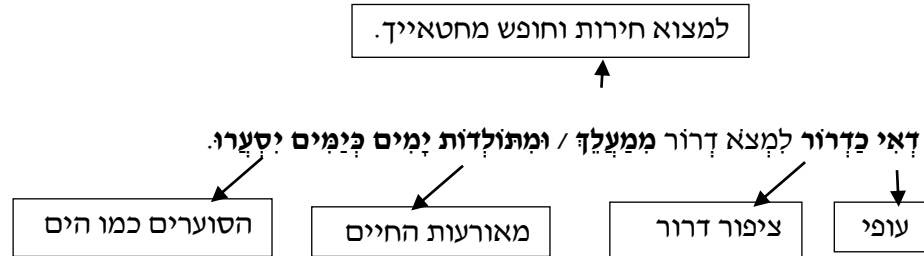
בית ג' מכיל את שלושת הנושאים שעלו עד עכשיו וניתן לזהות זאת באמצעות **השורש נ.ע.ר.** עם שלושת פירושיו:

- נעורים** והתחושה שהתקופה המוקדמת של החיים לא תחלוף.
- הנעורת** וההבחנה בין עולם החומר שצריך לזנוח לטובת העולם הרוחני שאינו חולף.
- הציפורים **המתנערות** מן העולם החומרי וכך גם הנשמה צריכה לעשות כדי שתוכל להתקרב לאל.

הציפורים בשיר

הציפורים הן **מוטיב** שניתן למצוא מבית ג' ועד סוף השיר ובכל פעם נוכל לראות שהן מפתחות את השיר. בשלב זה, הציפורים פועלות כדי לשנות את מצבן: **הדובר משתמש בהתנערות של הציפורים כדי ללמד את הנפש שלו כיצד עליה לפעול.** כאשר הנפש תפעל כך, היא תוכל לסיים את התרדמה הרוחנית שלה.

בית ד'

בבית הרביעי, הדובר מסביר לנשמתו כי ההיצמדות לעולם החומר הוא מסוכן.

דלת הבית

הבית שוב נפתח **בלשון ציווי: "דאי"**. דאיה היא פעולה שמאפשרת לציפור לעוף מבלי להזיז את הכנפיים. גם פה המטרה היא לגרום לנפש להיות אקטיבית ולהפסיק את התרדמת בה היא נמצאת.

מופיעה כאן **כ' הדימוי: "כדרור"**. הדובר מדמה את פעולת הדאיה של ציפור הדרור לפעולה של הנפש. גם הנשמה וגם הדרור צריכים להרחיק את עצמם מהקרקע, מעולם החומר, מההנאות החומריות ומהעולם הארצי.

גם בבית ג', הדובר ביקש מנפשו להיות כמו ציפור על-ידי התנערות, הרחקה מהנאות החומריות. גם בבית ד' הרעיון הוא להתרחק מהעולם החומרי, הפעם על-ידי דאיה.

יש כאן **צימוד שלם: "דאי כדרור למצא דרור"**. שתי המילים זהות לחלוטין בצליל שלהן, אבל משמעותן שונה:

1. הכוונה לציפור מסוג דרור.
2. פירוש המילה הוא חופש.

באמצעות הצימוד השלם, הדובר מדגיש את הצורך להתרחק מהחטאים ומהעולם החומרי ולהתקרב לשמיים, **לאל**. כשהנפש "תדאה" ותתרחק מההנאות החומריות ומהחטאים, היא תוכל להתקרב למקומה הנכון, העולם הרוחני.

סיכום דלת בית ד':

הדובר ממשיך בלשון הציווי, והוא דורש מהנפש לדאות אל עולם הרוח כפי שציפור הדרור דואה אל השמיים ואל החופש		
מוטיב הציפור: "דאי"	צימוד מלא: דרור – חופש. דרור – ציפור.	דימוי: "כדרור" . הנפש צריכה לדאות למעלה כפי שציפור הדרור עושה.

סוגר הבית

בסוגר יש **צימוד שלם**: "ימים פְּיָמִים". במילים אלו יש זהות צלילית מלאה אבל המשמעות שלהן היא שונה:

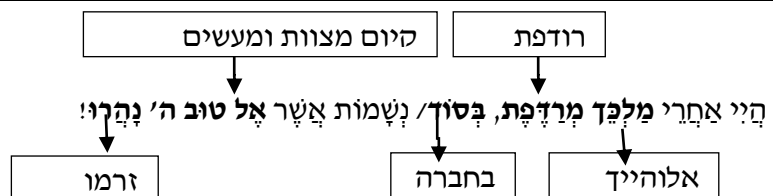
1. הכוונה לימים חולפים, מהמילה יום.
 2. הכוונה למים נוזליים.
- המטרה היא להסביר שאירועי יום-יום יכולים להוביל לסכנות גדולות כמו ים סוער.

יש חשש גדול שהמחסור ברוחניות יוביל לכך שהנפש תמצא עצמה בסכנה. באמצעות כ' הדימוי, "פְּיָמִים", הדובר קושר בין מה שקורה עם הזמן לבין המים: שניהם יכולים להיות מסוכנים. אירועי הזמן מסכנים את הנפש כי הם מלאים בחומריות ומתעלמים מהעולם הרוחני, ואילו המים יכולים להיות מסוכנים במצב של סערה. הדובר מנסה לגרום לנפשו להבין מה עלול לקרות לה אם לא תשנה את דרך מחשבתה והתנהגותה ותכין את עצמה לעולם הבא.

סיכום סוגר בית ד':

הדובר מנסה לגרום לנפשו להבין מה עלול לקרות לה אם לא תכין את עצמה לעולם הבא.		
דימוי: "פְּיָמִים" – כפי שהמים סוערים, כך גם הזמן יכול להיות מסוכן.	צימוד שלם: "ימים" ימים – days, ימים – מים רבים.	משמעות: הנפש צריכה לשנות את דרך מחשבתה וגם את דרך ההתנהגות שלה.

בית ה'

הבית החמישי חושף מה צריכה להיות המטרה של הנשמה - להתקרב אל ה'.

דלת הבית

גם בית ה' נפתח בלשון ציווי: "הֵי" (מהפועל להיות). הנפש צריכה לשאוף להגיע אל הסמכות העליונה השולטת בעולם הזה והיא האל בעצמו. אם הנשמה תוכל להיות חלק מלהקה של נשמות שמקיימות מצוות ומעשים טובים ("בְּסוּד / נְשָׁמוֹת") גם היא תוכל להגשים את ייעודה: להצטרף לאל.

גם פה ניתן לזהות את מוטיב הציפור במרומז (הדובר לא מזכיר באופן מפורש את הציפור, אך כן מכוון את דבריו למשמעות זו). המילה "בְּסוּד" פירושה להקה כמו להקת ציפורים.

סוגר הבית

בסוגר יש **שיבוץ המקראי** מספר ירמיה ל"א 11: "וּבְאֵן, וְרָנְנוּ בְמָרוֹם-צִיּוֹן, וְנִהְרָוּ אֶל-טוֹב יְהוָה עַל-דָּגְן וְעַל-תִּירְשׁ". הפרק מתאר את ההנאה של בני-ישראל כאשר הם דבקים בה'. הדובר מעודד שוב ושוב את נפשו להתקרב לאל, כי מדובר במקום חיובי בו הנפש תהיה מוגנת ותתפתח רוחנית, לעומת עולם החומר, שם ידבקו בה חטאים.

מדובר בתהליך של התנקות והיטהרות: כאשר יגיע המשיח, העם יצליח להגיע להתנקות מוסרית, רוחנית. פירוש זה מתאים לגישה של הדובר בשיר משום **ששניהם שמים את הדגש על העולם הרוחני**.

סיכום בית ה':

הנפש צריכה לשאוף להגיע אל הסמכות העליונה השולטת בעולם הזה והיא האל בעצמו		
לשון ציווי: "הִי". הדובר מזרז את הנפש.	מוטיב הציפור: "בְּסוּד / נְשָׁמוֹת". הנפש תהיה חלק מלהקת הנשמות ליד ה'.	שיבוץ מקראי מירמיהו: אֶל טוֹב ה' נִהְרָוּ! שני הדוברים שמים דגש על העולם הרוחני והתנערות מעולם החומר המפתה.

סיכום השיר

הדובר בשיר מבקש ומעודד את נפשו להתרחק מעולם החומר ומההנאות החומריות. הוא מסביר לה כי הגוף הולך ומזדקן והעולם הארצי הוא זמני בלבד. במקום זאת, הוא מבקש ממנה להיצמד לדרך אחרת: להתחבר אל עולם הרוח ואל נשמות נוספות המסוגלות להראות לה את הדרך הנכונה כדי להתקרב לה'.

אמצעים אומנותיים

1. שאלות רטוריות

הדובר פונה אל נפשו ומנסה לעודד אותה. דבריו לא נאמרים בכעס, אלא **מנסים לגרום לה לשנות את הדרך בה היא חושבת ומתנהגת**.

- **בית א': "לִמְתִי תִשְׁכַּבְנִי!"** – השאלה הרטורית יוצרת אפקט של זירוז משום שיש תחושה שהנפש ישנה – כלומר נמצאת בתרדמה רוחנית – כבר זמן רב.
- **בית ב': "הֲלֵעַד יָמֵי הַשְּׁחָרוֹת?"** – הדובר מנסה לגרום לנפש להבין שהתקופה הראשונית של החיים לא יכולים להימשך לנצח. לכן על הנפש להזדרז ולהתקרב לעולם הרוחניות. השימוש בשאלה רטורית יוצר גם הוא אפקט של זירוז משום שהתנהגותה של הנפש היא חסרת אחריות ופאסיבית. הנפש נוהגת כאילו תוכל להמשיך להיות צעירה ועולם החומר יימשך לנצח.

2. לשון ציווי

בכל בתי השיר יש ציווי. המטרה היא ליצור נימה של הטפת מוסר ולגרום לנפש להזדרז ולעשות את השינויים הרחוניים. מילות הציווי בנויות בצורה **הדרגתית** ומשמשות את הדובר כדי להוביל את הנפש שלב אחרי שלב עד שתצליח להתקרב לאל.

- **בית א': "דְעִי"** – בתחילה הנפש נמצאת במצב שבו היא לא מודעת בכלל למצבה, לתרדמה הרחנית, ולכן היא גם לא פועלת לשנות את מצבה. לכן, **מילת הציווי הראשונה קשורה ביכולת לדעת, לגלות מודעות כלפי המצב הקיים**.
- **בית ב': "קומי צְאִי, רְאִי"** – בהמשך הדובר דוחף את הנפש **לגלות אקטיביות**, לשנות את דרכה הפסיבית והמנומנמת ולהתחיל לפעול. בבית יש **שלוש מילות ציווי שונות**.
- **בית ג': "וְהִתְנַעְרִי"** – בבית ג' המטרה היא להוביל את הנפש למצב מתקדם יותר. היא כבר מודעת למצבה, היא כבר מוכנה לקום ולעשות מעשה ולכן היא יכולה להתנער, להרחיק מעצמה את העולם החומרי. הנפש רגילה להנאות החומריות ולכן יש **צורך להרחיק את העולם החומרי ממנה ברמה הפיזית**.
- **בית ד': "דְאִי"** – בבית הרביעי הציווי של הדובר לנפש לדאות, להמריא. זה מעיד על ההתקדמות של הנפש בתהליך הרחני שהיא עוברת: היא לא צריכה רק להתרחק מההנאות החומריות, **אלא גם להצליח להתקרב לנקודת היעד שלה – האל**.
- **בית ה': "הִיִּי"** – מילת הציווי מתארת פעולה שכבר אינה קשורה לגוף. לא מדובר בפעולה שצריך לעשות באופן פיזי אלא **זהו מצב רחני**. בבית החמישי, הנפש צריכה להיות במקום רחני יותר בו היא תוכל להתפתח בצורה הטובה ביותר.

3. ניגוד

הניגודים מדגישים את גודל השינוי שהדובר דורש מהנפש לעשות. בסופו של התהליך, על הנפש להפסיק להיות פסיבית, כדי שתצליח להתקרב לעולם הרוח.

- **מצב רצוי – מצב מצוי**: הדובר מדגיש שוב ושוב כמה המצב הקיים הוא שלילי וצריך לשנות אותו כדי שאפשר יהיה להגיע למצב רצוי יותר. בשלב הראשוני, הדובר מתאר נפש הנמצאת בתרדמה רחנית ומוקפת בהנאות חומריות. בסופו של דבר, הדובר מבקש ממנה להתעורר ולשנות את מצבה.
- **ילדות- זיקנה**: הנפש מתוארת בהתחלה כישנה בחיק ילדות, כתינוקת. בבית השני היא מתוארת על ידי ימי השחרות, הצבע השחור. לעומת זאת בסוגר היא מתוארת כבעלת שיער לבן. הניגוד הוא בין נעורים לזיקנה וגם בין צבעים שחור-לבן.
- **פסיביות – אקטיביות**: כאשר הנפש נמצאת בתרדמה רחנית היא אינה מודעת למה קורה סביבה ולכן גם לא פועלת כדי לשנות את מצבה. באמצעות הציווי והשאלות הרטוריות הדובר

מבקש לזרז את הנפש ולעודד אותה שוב ושוב כדי שתגלה מודעות למצבה ותביא לשינוי רוחני. **המילים המופיעות בלשון ציווי מדגישות את מידת הפסיביות שמאפיינת את הנפש.**

- **בית א' – ה': "יִשְׁנָה – מְרַדֶּפֶת"** – בבית הראשון הדובר מתאר את מצבה של הנפש: היא ישנה. לעומת זאת, בבית ה' הדובר מעודד את הנפש לרדוף ולהשיג באופן אקטיבי את הקרבה לאל.
- **בית ב': "הַשְּׁחָרוּת – שִׁיבָה"** – הדובר פותח את בית ב' עם אזכור ימי השחרות, תקופת החיים הראשונה של האדם. בסוגר הבית, הדובר מתייחס לשערות השיבה, השערות הלבנות המעידות על כך שהנעורים נגמרו והזקנה מתקרבת. המטרה בניגוד היא להוכיח כי העולם החומרי והגוף עצמו לא יישארו לנצח וסופם לחלוף מהעולם.
- **בית א' – ד': "תִּשְׁכְּבִי – דְּאִי"** – בבית א', הדובר מתאר את הנפש כאשר היא נמצאת בשלב הפסיבי ביותר שלה. **היא רדומה מבחינה רוחנית.** בבית ד', הדובר מעודד את הנפש לדאות, **להתרחק מהעולם החומרי ולהתקרב אל השמיים ולאל. מדובר בניגודים גם מבחינה פיזית** כיוון שפעולה השכיבה מקרבת את הנפש לאדמה, ואילו הדאייה מקרבת את הנפש לשמיים. אם כך, הניגוד מתקיים גם מבחינה פיזית וגם מבחינה רוחנית.

4. דימוי

הדובר משתמש בדימויים מעולם הטבע (מים וציפורים) כאשר הוא מנסה לעודד את הנפש לשנות את דרכה ולהתמקד בעולם הרוחני. אנו מזהים דימוי באמצעות **כ' הדימוי.**

- **בית א': "דְּעֵי כִּי נְעוּרִים פְּנְעוּרֶת נְנַעְרוּ"** – הנעורים חולפים כמו שהנעורת (=הפסולת חסרת החשיבות) נעלמת גם היא. הדימוי מאפשר לדובר להדגיש את עמדתו בנוגע לעולם החומר, עולם זמני שלא יישאר ממנו דבר.
- **בית ג': "וְהִתְנַעְרִי מִן הַזְּמַן פְּצַפְרִים"** – הנפש צריכה לבצע פעולה של התנערות מהעולם החומרי ממש כמו שהציפורים מנערות מעצמן את טל הבוקר. הדימוי מאפשר לדובר **ללמד את הנפש כיצד להשיג את מטרתה להתקרב לאל.** הציפורים מנערות מעצמן את רסיסי הטל המכבידות על כנפיהן, והנפש אמורה לנער מעצמה את הנאות העולם החומרי.
- **בית ד': "דְּאִי כְּדָרוֹר לְמַצָּא דָּרוֹר מִמַּעְלָךְ"** – הדובר מעודד את נפשו לבצע דאייה, לעוף כמו ציפור במטרה להתרחק מהעולם החומרי ולהתקרב לאל. באמצעות הדימוי הדובר משתמש בפעולה שקיימת בטבע כדי להסביר את עצמו ולהראות לנפש כיצד עליה לפעול. באותו הבית, ניתן למצוא דימוי נוסף: **"וּמִתוֹלְדוֹת יָמִים כְּיָמִים יִסְעָרוּ"** – הדובר יוצר דמיון בין אירועי הזמן לים סוער. הדובר מסתמך על הסכנה שיכולה להיווצר **כאשר מתמקדים בחיי החומר ובעולם חסר רוחניות וכאשר נמצאים בים סוער.** שני המצבים הם מאיימים והדובר מזהיר את נפשו מפני איום זה.

5. האנשה

הנפש היא יצור אנושי שאפשר לפנות אליה ולעודד אותה לשים לב למצבה, לפעול ולשנות את מצבה.

הדובר פונה אל נפשו באופן ישיר בלשון הציווי החוזרת על עצמה בכל בתי השיר. מעבר לכך, **הדובר מתאר את נפשו כציפור** ובכך הופך אותה ממושג מופשט חסר גוף וצורה, לדמות חיה ומוכרת לעצמו ולקורא מהיום-יום.

האנשת הנפש נשענת על רעיון יהודי: ביהדות הנפש לא שייכת לאדם אלא לאל בעצמו. היא נמסרת לאדם ומלווה אותו במהלך חייו, אבל זה לזמן מוגבל. בסוף החיים הנפש חוזרת לאל. בבית ה' הדובר מעודד את נפשו למצוא נשמות נוספות שמכירות את הדרך הנכונה להתקרב לאל ולהיצמד אליהן כדי להגיע ליעד.

6. מוטיב

מוטיב הציפור - הדובר נעזר בדימוי כדי לתאר את הנפש כמו ציפור. המטרה היא ללמד את הנפש כיצד עליה לפעול על מנת לשפר את מצבה, לעזוב את עולם החומר ולהתקרב אל עולם הרוח ולאל.

- **בית ג':** ניתן למצוא הסבר על כך בסעיף העוסק בדימוי.
- **בית ד':** ניתן למצוא הסבר על כך בסעיף העוסק בדימוי.
- **בית ה':** "הֲיִי אַחֲרַי מְלַכְךָ מְרֻדָּתְךָ, בָּסוּד/ נְשָׁמוֹת". הדובר מעודד את נפשו להגיע למצב רוחני כדי להשיג את הקרבה לאל. הוא מציע לה להיות חלק "בָּסוּד", קבוצה של נשמות אחרות, שיודעות את הדרך לאל. המוטיב בבית זה הוא סמוי ולא כתוב חד משמעית שמדובר על להקת ציפורים אך לאחר שדימוי הציפור חוזר על עצמו בשאר הבתים אפשר להבין שמדובר בקבוצה של נשמות שמצליחות להתנתק מהעולם החומרי וכמו להקת ציפורים עפות יחדיו לאל בשמיים.

7. מטאפורה

- **בית א':** "שֵׁנָה בְּחִיק יְלָדוֹת": מטאפורה המתארת את הנפש כמו ילד בחיק אימו, הילדות ביהדות היא זמן שבו עדיין לא עושים עבודה רוחנית ומצוות בצורה מלאה לכן היא מקום שאפשר לנוח בו, זהו זמן שבו אפשר להתעסק בעשייה לא חשובה. התרדמה של הנפש היא מצב שצריך להפסיק אותו: אי אפשר להישאר בילדות, אלא צריך להתעורר ולהתבגר, ליצור שינוי. הנפש מוצגת כמי שתקועה בילדות ומסרבת להתבגר. המטאפורה היא כפולה, מצד אחד תקופת הילדות היא זמן בעיסוקים לא חשובים ומצד שני הנפש היא כמו ילד בחיק אימו.
- **בית ב':** "מְלֻאָמִי שִׁיבָה" - מלאך היא מילה נרדפת לשליח. במטאפורה זו שיער השיבה הוא כשליחים המביאים בשורה שהזקנה הגיעה והחיים מתקרבים לסיומם. הבשורה מדגישה את הצורך של הנפש לנהוג בתבונה ולבחור בעבודת האל לקראת העולם הבא.

- **בית ג': "מְרִיסִי לִילָה"** - מטאפורה לטל. הטל הוא השאריות מהלילה שצריך להתנער מהן כדי לפעול ביום.

אמצעים אומנותיים ייחודיים לשירת ימה"ב

1. חרוז מברית

כל בתי השיר ננעלים, מסתיימים בחרוז זהה "ָ - ר - ו" (aru)

2. אקרוסטיכון

אם מחברים את האות הראשונה של כל בית אפשר יהיה להרכיב את שמו של המשורר: י.ה.ו.ד.ה. המשורר מכניס את שמו לשיר באופן מודע על מנת לייחס את השיר אליו ולחתום את שמו.

3. צימוד שלם

1. המילה "דָּרֹר" חוזרת פעמיים בשתי משמעויות שונות: ציפור דרור וחופש. הדובר פונה אל נפשו ומעודד אותה לבצע פעולה של דאייה כפי שציפור הדרור דואה בשמיים. הדובר מעודד את הנפש להתקרב לעולם הרוחני כדי שהיא תוכל להיות חופשיה מחטאים.
2. "יָמִים פְּיָמִים". המילה "יָמִים" חוזרת פעמיים בשתי משמעויות שונות: זמן, יממה וים (=מקור מים). הדובר מתייחס אל אירועי הזמן ואל החטאים שיכולים לדבוק בנפש בתקופה הזאת אם לא תתרחק מהעולם החומרי. הדובר מתייחס לסכנה הנמצאת בים סוער כדי להשוות את הסכנה הזאת עם המצב של דבקות בעולם החומר. הצימוד השלם עוזר לדובר ליצור השוואה בין הסכנה שיכולה לבוא על הנפש אם תמשיך לדבוק באירועי זמן לבין ים סוער. בשני המקרים הנזק הוא גדול מאוד.

4. צימוד גזרי

- "נְעוּרִים בְּנְעוּרֵת נְנְעָרוּ" – הכוונה למילים הנגזרות מאותו השורש, אך המשמעות שלהן משתנה כל פעם. בבית א' החזרה היא על **השורש נ.ע.ר.**:
1. "נְעוּרִים" – הכוונה לתקופה המוקדמת בחייו של האדם, התקופה בה הגוף צעיר.
 2. "בְּנְעוּרֵת" – הכוונה לפסולת, סיבי פשתן אשר אין להם שימוש ואין בהם תועלת.
 3. "נְנְעָרוּ" – הכוונה לכך שסיבי הפשתן עפים באוויר.